

Naturreservatet Haväng på Österlen. Foto: Lotta Ivarsson.

Hur mycket tål allemansrätten?

Skärgårdarna hör till våra mest attraktiva rekreationsområden. Allemansrätt och strandskydd gör vatten och stränder tillgängliga för alla. Allt fler aktiviteter och olika intressen ska samsas om utrymmet. Men hur mycket tål allemansrätten egentligen? Text: Ingemar Ahlström

DEN SVENSKA allemansrätten är drygt 75 år gammal. Det var i 1940 års fritidsutredning som begreppet Alle Mans Rätt dök upp första gången. Den omnämndes sedan i den första strandlagen 1952.

Strandlagens syfte var att trygga allmänhetens tillgång till platser för bad och friluftsliv vid havet och vid sjöar och vattendrag. Utan länsstyrelsens tillstånd blev det, med vissa undantag, förbjudet att bygga vid stränderna. Sedan dess har strandskyddet (vanligtvis 100 m upp från stranden och lika långt ut i vattnet) förstärkts i omgångar till fromma inte minst för båtlivet.

Tillgång till stränderna är lika viktigt som tillgång till vattnet. Ordet allemansrätt har nu förts in i lagen och ”stranden” har utvidgats till ”strandområdet”. Förbudet gäller numera även anordningar som hindrar eller

avhåller allmänheten från att använda det allemansrättsligt tillgängliga strandområdet. Det kan vara stängsel, skyltar, fasta grillplatser eller liknade ”privatisering” som håller folk borta.

STRAFFET FÖR ATT sätta upp ett stängsel eller en ”Privatskylt” i strandskyddsområdet är strängare än i annan natur där allemansrätten gäller. Där har allemansrätten tvärt om försvagats genom ett misstag när skyltparagrafen 1998 fördes över från naturvårdslagen till en särskild lag. Miljödepartementet funderar som bäst på hur lagtexten ska ändras för att stärka allemansrätten bortom strandskyddsgränsen.

Allemansrätten skrevs in i grundlagen 1994, men det saknar i praktiken betydelse eftersom innehållet inte finns beskrivet i lag. I stort innebär allemansrätten att vi ute i naturen, både till sjöss och på

landbacken får göra sånt som inte är förbjudet. Men inte allt.

Allemansrätten förutsätter ansvar och hänsyn mot omgivningen sammanfattat i devisen ”Inte störa – inte förstöra”. Vi har förmånen och förtroendet att inom ramen för en generös lagstiftning låta det egna omdömet styra uppträdandet i naturen. Det är den friheten som gör den svenska allemansrätten unik. Men det är en frihet som inte får bli till ofrihet för andra.

Miljöbalkens allmänna hänsynsregler för alla som vistas i naturen gäller även båtlivet. Vi måste respektera rätten till hemfrid.

Trots strandskyddet finns det många som bor invid vattnet. Tomt är förbjudet område och avser det område runt ett hus där de boende bör få känna sig ostörda. Någon närmare precisering finns inte i lag. Gott omdöme och sunt förnuft sätter gränsen.

Hemfridszonen är snävare. ”Den som olovligen intränger eller kvarstannar där någon har sin bostad” riskerar att bli kastad i sjön med stöd av lagens regler om nödvärn.

Hemfridsreglerna skyddar även den som semesterar i husbåt. Runt vanliga fritidsbåtar finns ingen hemfridszon, möjligen en hänsynszon. För övernattning i båt gäller ungefär detsamma som för tältning; något eller några enstaka dygn kan man ligga för ankar eller förtöjd om man inte riskerar att störa boende. Utan att straffas lär man tillfälligt kunna använda annans brygga om den inte ligger vid tomt. Naturligtvis får man göra på sig om den som äger bryggan vill använda den själv.

DET ÄR INTE alltid kul att vara hund på båt. Så vid strandhugg blir det härligt att få rusa av sig

Tillgång till stränderna är lika viktigt som tillgång till vattnet.

när det äntligen blir fast mark under tassarna. Tiden 1 mars – 20 augusti ska hunden hållas kopplad i naturen.

Det står visserligen inte ”kopplad” i lagen utan ”hindras från att springa lös”, vilket har tolkats som kopplad. Länsstyrelsen kan utfärda kopplingstvång på öar i skärgården, och då råder inget tvivel om tolkningen. Kopplingstvånget är till för att skydda det känsliga djurlivet under den tid när det kryllar av småtingar i naturen. Även snälla hundar kan ställa till skada bara genom att skrämra fågelföräldrarna från boet så ägg och ungar får svårt att klara sig.

Särskilt känsliga platser är avsatta som fågelskyddsområden och utmärka med gula eller röd/gula rektangulära skyltar. Där är det förbjudet att gå iland och vanligtvis också att vara närmare stranden än 100 m. Skyltarna finns i tre olika utföranden för att man på långt håll ska kunna se vilken period förbudet avser.

ÄVEN I NATIONALPARKER och naturreservat finns restriktioner som begränsar allemansrätten, till exempel för eldning, hundhållning och övernattning. Lagskyddad natur är markerad med grön gränslinje på båtsportkortet, och i terrängen med en vit stiliserad snöstjärna målad direkt på träd eller på små blå gränsskyltar. Stjärnan signalerar i de flesta fall att här är fin och värdefull natur värd ett besök. I en del fall kan skyddet avse särskilt känslig natur med stränga regler för allmänhetens tillträde.

Nedskräpning är inte det allvarligaste miljöproblemet, men det onödiga. Detta sagt av den

tidigare Håll Sverige Rent-generalen Sören Norrby. Skräpet är inte bara fult, kvarlämnade fiskelinor som ligger hoptrasslade kan bli till dödsfall för fåglar och småvilt.

ALL NEDSKRÄPNING UTMOMHUS är förbjuden enligt miljöbalken. För att förenkla det rättsliga förfarandet infördes för några år sedan begreppet nedskräpningsförseelse för mindre allvarlig nedskräpning. Dock hamnade småskräp som fimpar och kolapapper utanför lagen. Att slänga fimpen på marken är inte brottsligt. Men ligger den och pyr och tänder eld på skogen ligger också man själv pyrt till. Brottet är allmänfarlig vårdslöshet och straffet strängt.

Under sommaren råder vanligtvis eldningsförbud och då är all öppen eld förbjuden, oftast även i iordningställda eldstäder. Länsstyrelsen kan utfärda allmänt eldningsförbud på öar i skärgården under viss tid. Utmed kusterna och i vår fem största sjöar får man fiska fritt med handredskap. Det fria fisket innefattar inte nätfiske eller fiskemetoder som kräver båt, exempelvis troling och dragrodd.

Små kolgrillar och fiskrökar får man normalt använda, med försiktighet, även under eldningsförbud så man med gott samvete kan laga till fångsten. Då behöver man inte elda direkt på berget och riskera att spräcka klipp hållar som det tog inlandsisen tusentals år att slipa lena. Det betraktas som skadegörelse. Sak samma om man använder berg-hällarna som gästbok och hugger in sina initialer eller andra meddelanden. Det var tillåtet på bronsåldern, nu får man använda sig av modernare metoder för att

kommunicera med framtiden.

Allemansrätt och strandskydd i förening är en unik möjlighet till rekreation i sjöar och skärgårdar och en omistlig tillgång för turistnäringen. Friluftsliv och naturturism utvecklas både på land och till sjöss med ständigt nya aktiviteter och koncept som ska klämmas in i en redan hårt trängd allemansrätt.

DET ÄR MÅNGA intressen som ska samsas om utrymmet på sjön. Aktiviteter som marknadsförs med tystnad och stillhet som främsta argument delar arena med andra som kännetecknas av fart och buller. Allemansrätten är gratis och gäller för ”var och en”.

Båtklubbar, organisationer och turistföretag har ingen allemansrätt, men kan bedriva organiserad verksamhet i naturen tack vare att allemansrätten finns. Men man får inte ge ut kartor eller liknande med tips på fina naturhamnar.

Det kan innebära en kanalisering som är oförenlig med allemansrätten, vilket konstaterades av justitieombudsmannen i ett fall från 1971. Överutnyttjande och konflikter är de största hoten mot allemansrätten och de värden som den representerar, såväl upplevelsemässiga som ekonomiska. Ökad förståelse för allemansrättens förutsättningar, bra planering och långsiktig strategi för friluftsliv och turism är allemansrättens bästa försvar.

Allemansrätten har ständigt varit ifrågasatt med återkommande förslag om begränsande lagar och regler. Hur länge kan vi ha kvar en allemansrätt som är anpassad till 1930-talets turism och rekreationsvanor? ☹️

ÖKA SÄKERHETEN ENKELT I BÅTEN!

rescueME MOB1 är världens minsta nödsändare med AIS och DSC. Hamnar du i vattnet syns du på din och andra båtars navskärm som ett Ⓞ, och VHF-radion får ett DSC-larm. MOB1 monteras enkelt i en flytväst och aktiveras automatiskt när västen blåser upp.

rescueME EDF1 är en extremt ljusstark och liten LED nödlampa. Den blinkar med rött sken i minst sex timmar och är synlig på upp till 7 NM avstånd. EDF1 har flera ljusstyrkor samt ett SOS-blink. Batterilivslängden är 5 år och extra batteripack finns som tillbehör.

rescueME PLB1 är världens minsta PLB. Vid ett nödläge skickas din position via satellit direkt till räddningstjänsten. PLB1 är perfekt för alla som reser själva, t.ex. ensamseglare, paddlare eller vandrare och fungerar i hela världen.

rescueME EPIRB1 är världens minsta EPIRB. Med 10 års batterilivslängd och mer än 48 timmars satellitsändning till räddningstjänsten är du extra säker om något händer dig eller båten.

Mer information finns på www.oceansignal.se.